

УДК 378

ЛЯХОВЕЦЬ Олесь Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри дошкільної освіти,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького
e-mail: olesia_yarovaya@mail.ru

ОПАЛІНСЬКА Юлія Павлівна,
студентка, Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ В ОЗНАЙОМЛЕННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРЕДМЕТАМИ

У статті розглянуто поняття дидактичної гри та її види. Розкрито роль дидактичної гри в ознайомленні дітей молодшого дошкільного віку з предметами. Проаналізовано дослідження таких вчених як О. Савченко та В. Чайки про класифікацію дидактичних ігор, які різняться між собою характером та кількістю.

Ключові слова: дидактична гра; ігровий метод; дошкільне виховання; ігрове завдання.

Постановка проблеми. Дидактичні ігри займають значне місце в житті дошкільника, адже саме завдяки ігровій діяльності дитині прищеплюється любов до навчання. Широка різноманітність та роль дидактичних ігор дає підстави на їх дослідження та активне використання у вихованні дітей дошкільного віку.

В умовах реформування освіти, коли найвищою цінністю проголошується людина та активно запроваджується людино-центричний підхід, дошкільна освіта покликана створити належні умови для всебічного розвитку молодшого дошкільника. У зв'язку з цим, дошкільні навчальні заклади мають стати культурно-освітніми центрами розвитку дитини. З огляду на це, особливого значення набуває проблема впливу дидактичної гри на ознайомлення дітей молодшого дошкільного віку з предметами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Педагогічною обробкою дидактичних ігор, відбором і пропагандою ігрових форм як засобів виховання займалися: А. Бондаренко, А. Давидов, П. Лесгафт, О. Янківська та ін. Останнім часом дослідники Н. Короткова, Н. Михайленко, Л. Фоменко зацікавленість не так феноменом гри, як сутністю, структурою, динамікою стосунків, що в ній складаються. Цей напрям наближений до сучасних концепцій дошкільного виховання.

Мета статті – полягає у обґрунтуванні теоретичних основ та ефективних методів застосування впливу дидактичних ігор на ознайомлення дітей молодшого дошкільного віку з предметами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гру відносять до історично обумовленого, природного елементу культури, що виступає видом довільної діяльності індивіда. В іграх беруть участь люди різного віку. В освітній галузі, а саме в навчальних закладах різних типів, досить широко використовуються дидактичні ігри. У науковій літературі існує декілька різноманітних підходів до тлумачення поняття «дидактична гра»,

яке характеризується дослідниками як засіб, метод і форма навчання. Зокрема, дидактичну гру розглядають як цінний метод стимулювання інтересу до навчання; як засіб, що збуджує інтерес до навчання.

Метод навчання за М. Фіцулою – це «спосіб упорядкованої, взаємопов'язаної діяльності вчителів та учнів, спрямованої на вирішення завдань освіти, виховання і розвитку в процесі навчання» [1, с. 129].

Суть дидактичної гри – моделювання, імітація (наслідування). Саме в дидактичній грі в спрощеному вигляді відтворюється, моделюється дійсність, відбувається імітація реальних дій, яка сприяє підвищенню значущості навчального матеріалу для особистості школяра, що впливає на характер її мотивації, формуванню творчого мислення [2, с. 212].

Дидактична гра виконує декілька основних функцій: мотиваційно-спонукальну, навчальну, виховну, орієнтаційну, соціокультурну, комунікативну, самореалізаційну, діагностичну, корекційну. Отже, даний метод навчання є поліфункціональним, що дозволяє використовувати його на різних етапах організації навчального процесу.

Дослідниками запропоновано різні класифікації дидактичних ігор, які спираються на різні за характером і кількістю критерії. Зокрема, О. Савченко виділяє наступні види дидактичних ігор, що використовують у початковій школі: сюжетно-рольові, ігри-вправи, ігри-драматизації, ігри-конструювання.

В. Чайка класифікує дидактичні ігри на: рольові (передбачають розігрування певних ситуацій, коли школярі виконують конкретні ролі); ділові (імітація роботи представників науки, окремих професій, з врахуванням конкретних даних); організаційно-діяльнісні (використовують для професійної підготовки фахівців, підвищення їх кваліфікації, оптимального розв'язання завдань особистісного самовизначення в професійних ситуаціях); комп'ютерні (використовують для вивчення мови програмування і формування комп'ютерних знань, а також вивчення різних дисциплін за допомогою комп'ютерних програм) [3, с. 123].

Одним із чинників забезпечення ефективності дидактичної гри виступає реалізація всіх її елементів. До структури дидактичної гри відносять: дидактичне завдання, яке визначається відповідно до вимог програми з урахуванням вікових особливостей дітей; ігровий задум, в якому маскується дидактичне завдання; ігровий початок, що істотно впливає на створення ігрової атмосфери; правила гри; ігрові дії – засіб реалізації ігрового задуму й водночас здійснення поставленого педагогом завдання; підбиття підсумків [4, с. 234].

На думку науковців, для ігрових методів характерні особливості, що відрізняють їх від традиційних: наявність ігрових моделей об'єкта, процесу або діяльності; активізація мислення й поведінки дитини; високий ступінь задіяності у навчальному процесі; обов'язковість взаємодії дошкільнят між собою та вихователем або навчальним матеріалом; посилення емоційності і творчий характер заняття; самостійність у прийнятті рішення; прагнення набути вміння і навички за відносно короткий термін [5, с. 327].

Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок [6, с. 27]. Дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості.

Використовують дидактичні ігри у навчанні та вихованні дітей усіх вікових груп за необхідності актуалізувати їхній досвід, повторити, уточнити, закріпити набуті знання і уявлення про природні явища, працю і побут людини. Вдаються до них і після спостережень, екскурсій, бесід та інших занять. Нерідко ігри з дидактичними матеріалами є основним засобом навчання і виховання, за допомогою яких вихователь готує дитину правильно сприймати предмети і явища навколишнього світу.

Як ігровий метод навчання дидактична гра постає у двох видах:

1) власне дидактична гра. Ґрунтується на автодидактизмі (самонавчанні) та самоорганізації дітей;

2) гра-заняття (гра-вправа). Провідна роль у ній належить вихователю, який є її організатором. Під час гри-заняття діти засвоюють доступні знання, у них виробляються необхідні вміння, удосконалюються психічні процеси (сприймання, уява, мислення,

мовлення). Ефективне опанування знань і вмінь відбувається в практичній діяльності за активізації мимовільної уваги і запам'ятовування [7, с. 19]. У формі навчання взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Відповідно до цього вихователь одночасно навчає дітей і бере участь у їхній грі, а діти граючись навчаються. Здатність дидактичної гри навчати дидактичній грі як і розвивати дитину через ігровий задум, дії і правила О. Усова визначає як автодидактизм [8 с. 147].

Пізнавальний зміст навчання виявляється в його дидактичних завданнях, які педагог ставить перед дошкільниками не прямо, як на занятті, а пов'язує їх з ігровими завданнями та ігровою дією. Дидактична мета, прихована в ігровому завданні, стає непомітною для дитини, засвоєння пізнавального змісту відбувається не навмисне, а під час цікавих ігрових дій (приховування і пошуку, загадування і відгадування, елементів змагання у досягненні ігрового результату тощо).

Основним стимулом, мотивом виконання дидактичного завдання є не пряма вказівка вихователя чи бажання дітей чогось навчитися, а природне прагнення до гри, бажання досягти ігрової мети, виграти. Саме це спонукає дошкільників до розумової активності, якої вимагають умови і правила гри (краще сприймати об'єкти і явища навколишнього світу, уважніше вслуховуватися, швидше орієнтуватися на потрібну властивість, підбирати і групувати предмети та ін.). Так у старшому дошкільному віці на основі ігрових інтересів виникають і розвиваються інтелектуальні.

Постійний розвиток самостійних дидактичних ігор неможливий без наявності достатньої кількості ігрового матеріалу. В кожній групі мають бути різних розмірів ляльки з комплектами одягу, посуд, меблі, транспорт, м'які іграшки (тварини, птахи, комахи), настільно-друковані ігри (лото, доміно, шашки, шахи), дидактичні іграшки (матрьошки, кубики, пірамідки та ін.), набори з природного матеріалу, картинки про природу, життя сім'ї, діяльність людей, предмети домашнього вжитку тощо.

Розв'язання дидактичного завдання формує також і волю. Добросовісне виконання правил вимагає витримки, дисциплінованості, привчає до чесності, справедливості, впливає на розвиток довільної поведінки, організованості. Зміст і правила дидактичних ігор допомагають формуванню у дітей моральних уявлень і понять (про бережне ставлення до предметів як продуктів праці дорослих, про норми поведінки, стосунки з однолітками і дорослими тощо) [9, с. 58].

Дидактичні ігри потрібно добирати відповідно до завдань навчально-виховного процесу. В молодшому віці за допомогою дидактичних ігор можна вчити дітей пізнавати і називати предмети та їх ознаки, розрізняти їх за формою, кольором, величиною, розміщенням у просторі, також робити прості узагальнення, групувати предмети за названими ознаками. Доцільно, щоб під час гри дитина бачила реальний предмет, включаючи в його сприймання якомога більше аналізаторів (оглянути предмети, пошукати, послухати, покуштувати тощо) [10, с. 59].

У роботі з дітьми дошкільного віку використовують різні види дидактичних ігор: ігри з дидактичними іграшками, природним матеріалом, настільно-друковані та словесні ігри. В іграх з іграшками, природним матеріалом діти безпосередньо сприймають предмети. Ці ігри побудовані з урахуванням принципу наочності, у відповідності з прагненням дітей гратися конкретними речами. За допомогою їх діти пізнають різноманітні властивості предметів, порівнюють зіставляють їх. Словесні ігри проводять без наочного матеріалу. Вони побудовані на діях та словах гравців. Їх використовують тільки після того, як у дітей сформульовані певні знання, про реальні предмети або явища. Обов'язковою умовою кожної дидактичної гри є те, щоб вона була цікавою, щоб діти виконували всі дії з інтересом та задоволенням

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, як і всі інші види ігор, дидактичні ігри стимулюють загальний особистісний розвиток дошкільників. Поєднання в них готового навчального змісту з ігровим задумом і діями вимагає від вихователя майстерного педагогічного керівництва ними.

Список використаної літератури

1. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, виправлене, доповнене / М.М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2005. – 560 с.
2. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин – М., 1978. – 320 с.

3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник / О. Я. Савченко. – Київ : Грамота, 2012. – 504 с.
4. Михайленко Н.Я. Организация сюжетной игры в детском саду: пособие для воспитателя. 2-е изд., испр. / Н. Я. Михайленко. – М. : ГНОМ и Д, 2000. – 96 с.
5. Бондаренко А.К. Дидактические игры в детском саду: книга для воспитателей детского сада. / А.К. Бондаренко – М. : Просвещение, 1991. – 262 с.
6. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання: навчальний посібник / В.І. Лозова, Г.В. Троцько. 2-ге вид., випр. і доп. – Харків : ОВС, 2002. – 400 с.
7. Ільяницька Л.С. Ігрові проблемні ситуації / Л.С. Ільяницька // Школа. – 2004. – №7. – С. 27 – 28.
8. Чайка В.М. Основи дидактики: навч. посіб. / В.М. Чайка. – Київ : Академвидав, 2011. – 240 с.
9. Усова А.П. Роль ігри в вихованні дітей / А.П. Усова. – М., 1976. – 274 с.
10. Лобода С. Сенсорні дидактичні ігри / С. Лобода // Дошкільне виховання. – 2007. – №10. – С. 28–29.

References

1. Ficula, M.M. (2005). *Pedagogy: textbook*. The 2nd edition, corrected, augmented. Kyjiv: Akademvydav. (in Ukr.).
2. Eljkonyn, D.B. (1978). *Psychology of the game*. Moscow. (in Rus.).
3. Savchenko, O.Ja. (2012). *Didactics of primary education: textbook*. Kyjiv: Ghramota. (in Ukr.).
4. Mykhajlenko, N.Ja. (2000). *The organization of the plot of the game in kindergarten: a manual for the educator*. The 2nd edition. Moscow: GHNOM and D. (in Rus.).
5. Bondarenko, A.K. (1991). *Didactic games in kindergarten*. Book for kindergarten teachers. Moscow: Prosveshhenye. (in Rus.).
6. Lozova, V.I., Trocko, H.V. (2002). *Theoretical basis of upbringing and teaching: tutorial*. 2nd edition, revised and enlarged. Kharkiv: OVS. (in Ukr.).
7. Iljanyjka, L.S. (2004). Game problem situation. *School, 7, 27–28*. (in Ukr.).
8. Chajka, V.M. (2011). *Fundamentals of didactics: studies. manual*. Kyjiv: Akademvydav. (in Ukr.).
9. Usova, A.P. (1976). *The Role of games in educating children*. Moscow. (in Rus.).
10. Loboda, S (2007). Touch educational games. *Preschool education, 10, 28–29*. (in Ukr.).

LYAKHOVETS Olesya,

Ph.D in Pedagogy, Senior Lecturer of Preschool Education Department,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: olesia_yarovaya@mail.ru

OPALINSKA Yulia,

Student, Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

THE ROLE OF A DIDACTIC GAME IN FAMILIARIZATION OF CHILDREN OF YOUNGER PRESCHOOL AGE WITH SUBJECTS

Abstract. *Didactic games occupy a significant place in the life of a preschooler, because it is through play activities the child instilled a love of learning. The wide variety and role of didactic games gives reason for their study and active use in the education of children of preschool age.*

Didactic game is a game aimed at the formation of the child's needs in knowledge, an active interest in what could be their new source, the improvement of cognitive skills. Didactic games, exercises and techniques increase the efficiency of perception of children of educational material, to diversify their training activities, make it a element of the entertaining.

Use of didactic games in training and education of children of all age groups, if necessary, update their experience, to repeat, to clarify, to consolidate acquired knowledge and understanding of natural phenomena, the work and life of man. Running to them and after observation, tours, discussions and other activities. Often games with didactic materials is the primary means of training and education by which the teacher prepares the child to perceive objects and phenomena of the surrounding world.

Constant self-development of didactic games is impossible without the sufficient amount of game material. Each group should be of different size dolls with clothes, dishes, furniture, vehicles, soft toys (animals, birds, insects), bench-printed games (Lotto, dominoes, checkers, chess), didactic toys (dolls, cubes, pyramids, etc.), sets of natural material, images on nature, family life, activities of people, household items and the like.

So, like all other types of games, educational games to encourage overall personality development of preschool children. The combination of prepared training content with the game plan and the actions it requires from the teacher a skillful pedagogical management.

Key words: *didactic game; game method; preschool education; game quest.*

Одержано редакцією 30.03.2017
Прийнято до публікації 06.04.2017